

ז. מקץ – שבת חנוכה השנייה

הפטרת שבת חנוכה היא במנורת זכריה, כך נקבע במסכת מגילה (ל"א ע"א), כשחל כ"ה בכסלו בשבת (כמו השנה) אז זוכים אנו לשתי שבתות חנוכה ומפטירים בשבת השנייה בנרות שלמה במלכים א'. העיר על כך הר"ן בפירושו על הרי"ף (מגילה פ"ג) למרות שבסדר המקרא קודם הסיפור על מנורות שלמה בראשית בית ראשון, לחזונו של זכריה בראשית ימי בית שני, אע"פ כן, נקבעה הפטרה ב"נרות זכריה" בראשונה כיוון שיש בה חזון עתידי. המתיק הדברים בעל שפת אמת (פרשת מקץ, תרמ"ו) "נראה מנבואת זכריה שמנורה של חשמונאי הייתה היסוד של בניין בית שני, והגם שהיה [נצחון חשמונאים] זמן רב אחרי זה, עם כל זה, היה מעשה זה עיקר חנוכת בית שני".

האור העולה ממנורות שלמה הוא גדול יותר, שהרי מפורש בכתוב ששלמה עשה עשר מנורות מלבד מנורת משה שעשאה בצלאל. זוהי כנראה משמעות "וְאֵת הַמְּנֹרוֹת קָמַשׁ מִיָּמִין וְקָמַשׁ מִשְּׂמֹאל" (מ"א ז', מ"ט) וכמו שפירש הרד"ק "על כל המנורות היו מדליקים ואע"פ שיש מחלוקת בזה בדברי רבותינו (תוספתא מנחות פ"א) הנראה מהפסוקים כן הוא" (אמנם ב"קרבן אורה" מנחות צ"ט, תמה שהרי יש כאן "בל תוסיף"). כל השינויים האלה מעוגנים בנאמר בדברי הימים א' (כ"ח, י"ט) "הֲכֵל בְּכֶתֶב מִיַּד ה' עָלַי הַשְּׂכִיל כָּל מְלָאכֹת הַתְּבָנִית". אכן, הוראה זו תקפה לכאורה רק לבית הראשון ובבית שני חזרה עטרת המנורה לכבודה הייחודי.

אמנם בילקוט שמעוני (מלכים סי' קפה ד"ה "ויעש את") נזכר שתחילה היו מדליקים במנורת משה ואחר כך בעשר המנורות האחרות, ונמצא שהיו בהן שבעים קנים כנגד שבעים האומות. שוויון זה מזכיר את היחס לסוכות ולשבעים הפרים כנגד אומות העולם וכמו שהדגיש האדמו"ר מאפטא בעל "אוהב ישראל" (ליקוטים לחנוכה) שמאז הושענא רבה ועד יום אחרון של חנוכה יש שבעים יום שמכוחם מתמעט כוחם של שבעים האומות. הדברים משלימים את הנזכר בספר חשמונאים ב', י', ו. שעיקרו הביא גם בעל "ערוך השולחן" (סימן תר"ע סעיף ה) על כעין השלמה לביטול עבודת ימי הסוכות בחגיגת החשמונאים בימי החנוכה; ומתעמקת ההבנה בדימוי של בית שמאי כפרי החג (ראה עוד בשפ"א חנוכה תרמ"א, ד"ה חנוכה ופורים).

עבודת ההדלקה בעשר המנורות עוררה בעיה ביחס לנזכר בדברי הימים ב' (י"ג, י"א) כשאביה בן רחבעם בנאמו בהר צמריים מבקש לשכנע את הפורשים בהנהגת ירבעם, ומשגב את עבודת מקדש שלמה ומדגיש את עבודת המנורה ונרותיה, מבחינתו היה צריך להרחיב ולספר על עשר המנורות ועל החגיגות שבהדלקתן. אמנם, רבי אברהם

הרופא בן דוד בספרו "שלטי הגיבורים", העוסק בענייני עבודת המקדש, כתב (פרק ל"א) לתרץ שאביה לא רצה להזכיר את עשר המנורות שלא נצטוו עליהן בתורה כדי שלא ליתן פתחון פה לירבעם לומר כי גם יהודה עוברים את פי ה' להוסיף על ציווי התורה.

מכל מקום המנורות שהוסיף שלמה אין בהם משום קבע לדורות עולמים בבית עולמים. אולי לכן נדחתה ההפטרה בהן לעיתים נדירות – לשבת השנייה של חנוכה.